

*Kimsenin dinine hilaf demeyiz
Din tamam olunca doğar muhabbet*

Hz. Yunus Emre

**İŞLAMDA MANEVİ
HAKİKATLER ve YOLLAR**
(Bu bir Araştırma ve Tetkik yazısıdır)

ELL HACC HÜSEYİN VEDAD

İÇİNDEKİLER

- 1. Önsöz**
- 2. Din Nedir-Şeriat Nedir-Tarikat Nedir**
- 3. Tekke Dergâh Zaviye Hakkında**
- 4. Dergahların Maksat ve Hedefi**

ÖNSÖZ

B i s m i l l a h i r r a h m a n i r r a h i m

Âlemlerin Rabbi olan Allah'ımıza sonsuz hamd ü senalar olsun. O'nun resulü olan Sevgili Efendimiz Hz. Muhammed'e (s.a.v) salât ü selam eder, sonsuz teşekkürlerimizi arz ederiz.

Bu kitapçık umumun eksik ve muhtelif kesimlerde yanlışlarla malul olan din idrakinin doğrultulması amacıyla, hatalı ve yanlış bilgilere karşı velâyet yolunun vermiş olduğu farklı anlayış dahilinde ele alınmış olup, din, şariat ve tarikat hakkında hakikate uygun bilgileri verme maksadına matuftur.

Bu risale aynı zamanda 1925 yılında bir kanun ile kapatılmış olan tekke ve zaviyelerin işleyişleri ile ilgili tarihi malumatlar ve nasıl bir fonksiyon yerine getirdiklerine dair çeşitli bilgileri de havidir.

Tarih boyunca bazı toplumlar dini mevzuları Allah'ımızın isteği doğrultusunda anlamaya gayret etmek yerine, toptan red ve inkârı tercih etmişlerdir. Halbuki iman, insanların yapısında var olan bir haslettir. Böyle toplumlarda yaşayan insanlardaki iman hasleti, bu defa bir takım yanlış yönlere ve sapıklık-

lara yönelmektedir. Taşa, toprağa, mezara, uzaya vs... tapma şeklinde tezahür eden bu tür sapık inançlar gerek insanların ve gerekse toplumların helak olmalarına, hem dünya hem de ahiretlerini kaybetmelerine sebebiyet vermektedir.

Her ilim için aslolan eğitim ve öğretimdir. Her toplumda dini ve maneviyatı öğretmeye matuf muhtelif eğitim kurumları meydana çıkmıştır. Bu husus İslam toplumları için de geçerlidir.

Bu eğitim ve öğretim kurumları içinde, bütün diğer eğitim kurumlarında olduğu gibi, ilmi yozlaştırarak kendi menfaatleri ve iktidar hırsları için suistimal etmeye kalkan kimseler çıkmış olabilir. Suistimalleri temizleyerek kurumları ıslah etmek yerine, müesseseleri tamamen ortadan kaldırmak, içinden çıkılması güç boşluklara ve kaosa yol açar.

Mezhepler konusu bu yazının kapsamına alınmamıştır. Zira mezhepler şeriatın zahiri ve dünyevi tatbikatının düzenlenmesi maksadına matuf olarak yöresel ihtiyaçlara göre geliştirilmiş bir takım fikirler neticesinde ortaya çıkmış olan kaideler manzumesidir. Bunlardan bazıları din-i İslâmın aslını kaybederek, dışına düşmüşlerdir.

Bu bakımdan bunlardan bahsetmeyi geçerli

bulmadık. Çünkü bu yazımızda hedeflemiş olduğumuz izahatlar, dinin zahirine değil asliyetine ve manevi tatbikatlarına yöneliktir. Hz. Ali Efendimizin "**İlim bir noktadır, cahiller onu çoğalttılar,**" sözü de gösteriyor ki, insanlar meselenin aslı ile değil şekil ve suretleri ile uğraşmaktadır.

Maalesef çeşitli sebeplerle halk arasında yanlış olarak yorumlanan ve bazı kesimler tarafından yozlaştırılmaya çalışılan dinin ve dini mefhumların hakikatinin vuzuha kavuşturulması elzem görülmektedir.

Eİİ HACC HÜSEYİN VEDAD

DİN NEDİR-ŞERİAT NEDİR- TARİKAT NEDİR

B i s m i l l a h i r r a h m a n i r r a h i m

Dini mevzularda herkesin bir anlayışı vardır, çünkü herkes dini ve Allah'ı vüsati kadar anlar. Onun için bu anlatılanları dinledikten sonra mukayese ederek bir karar verilmesini tavsiye ederiz.

- 1. Din nedir?**
- 2. Şeriat nedir?**
- 3. Tarikat nedir?**

Herkes din hakkında bir şey söyler. Batıda felsefe ile uğraşanların hepsi din hakkında mutlaka bir fikir ileri sürmüşler ve hatta bu konuda kitaplar çıkartmışlardır.

Ancak şurası muhakkaktır ki, din dünyevi bir saltanat ve egoizm olarak düşünülmemelidir. Zira tarih boyunca görülmüştür ki, hakiki din sahipleri böyle meseleler ile uğraşmamışlar ve dünyevi saltanattan uzak durmaya gayret etmişlerdir. Her zaman için Allah'ın dini başka, dünyevi saltanat başkadır. Ehl-i hakikat olan din salikleri dünyevi saltanatı her zaman ellerinin tersi ile itmişler ve kabul etmemişlerdir.

Onlardan birçoklarına göre din, insandaki inanma ihtiyacından doğmuş. Yani insanlar inanmak istediklerinden (adeta bir fantezi gibi) ne yapalım diye düşünmüşler ve sonunda bir din ortaya çıkmışmış.

Onlara göre insanların tekamülü de yine bu düşünce ile sınırlıdır. Yani önce hayvan varmış, sonra hayvanlar iki ayaklı insana dönüşmüş, sonra da ilerlemişler ve tekamül ederek terakki etmişlermiş.

İddialarına göre, insanlar bu inanma ihtiyacı yüzünden eskiden put diyerek, tahtaya, taş, toprağa taparlarmış, şimdi tekamül etmişlermiş, uzaya, şeytana, bilgisayara ve hatta son günlerde birçok dergi ve gazetede okunduğu gibi yaratılmış birçok saçma şeylere tapıyorlar. Bu haller tekamül ile bağdaşmaz. İnsan manen tekamül etmiş olsa bu hataya düşmez. Manen tekamül etmedikleri bu hallerinden anlaşılmaktadır.

Din, yaratan Allahın, kul olarak bizlerden istedikleri ve yaratılmış olan kulların da yaratmış olan Allah'a karşı olan vazifeleri ve vecibeleridir.

Allah'a karşı nasıl kulluk edeceğimiz, yine bizzat Allah tarafından bilgilendirip de tenezzülen yol aldığı peygamberler vasıtasıyla öğrenmek ve o bilgileri tatbik etmekle mümkün olur.

Allah'ımızı ilk insan ve peygamber olan Hz. Âdem'den son peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.v) kadar, gönderdiği peygamberler vasıtası ile kendine ait olan tek din hakikatini deste deste açmıştır, insanları bilgilendirmiştir. Böylece Allah doğru imanın ne olduğunu, nasıl tapılacağını öğretmiştir.

Son peygamber Sevgili Efendimiz Hz.Muhammed,(s.a.v) "**Ben güzel ahlâkı ve dini ikmal için gönderildim,**" buyurmuştur

Allah'ın dini hakkında Hz. Âdem'den bu yana gelen peygamberler, Allah'ın birliğini ve vahdaniyeti ilâhîyesini, murad-ı ilâhiyesini deste deste anlatmışlardır Hz. Peygamberimiz bu anlatılanları tasdik etmiş ve açılmamış olanları da açarak, ilâhî ahlakı ve Allah'ın dinini ikmal etmiştir. O halde Allah'ın, Peygamberi Hz.Muhammed ile bildirdiklerini kabul etmeyen kişinin dini eksiktir.

İman Allah'ındır, kişinin kendisinden olan bir şey değildir. O imanı doğru olan noktada geliştirecek olan öğretici de Allah'ın kendisidir. Yolladığı peygamberler ile örnek göstererek, bu icraatını yerine getirir. Gelen peygamberlere uyanlar, kendi kafalarının icatlarından kurtulurlar ve selamet bulurlar.

Din kuraldır, vs derler. Din, kural değildir. Allah'ın arzusu ilâhîsi ve bu arzuya tabi olmak ve murad-ı ilâhî olan selameti bulmaktır.

Her zaman için yanlış inanışlar ve doğru inanış vardır. Bu eskiden bu yana şeklen değişmiştir, ama esasta yani doğru inanç ve yanlış inanç olarak değişmemiştir. Hayır da, şer de Allah'tandır. Bu dünyada bu iki halin tecellisini her an için, her zaman için görmek mümkündür. Çünkü, "**Allah her şeyi zıddı ile bilicidir,**" sözü bu hakikati anlatır.

Din hakkında herkesin fikir yürütmesi mümkün değildir, doğru da değildir. Çünkü Allah'a nasıl iman edileceğini, nasıl ibadet edileceğini, nasıl tapılacağını, nasıl kulluk edileceğini, nasıl dua edileceğini, şartlarının ne olduğunu ancak Allah bildirecek ki, kulun haberi ve bilgisi olsun. İnsanlar bu konuda fikir üretmesi ve hatta tatbik etmesi, onları daha da karanlığa götürmekten başka bir işe yaramaz.

Buna istinaden Peygamberimiz Sevgili Efendimiz, "**Ya Maruf kühü hakikatini layıkıyla bilemedik, sen kendini övdüğün ve tarif ettiğin gibisin, biz de aynen iştirak ediyoruz,**" buyurdu.

Böylece Allah'a ait olan hakikati ancak Allah

bilir ve O öğretir, o öğretiye uyulursa selamet bulunur hakikatini ifade etmiş oldu.

O nasıl bildirirse, sen de öyle tapacaksın, bu noktada fikir ileri sürmenin, öyle yapılmaz, böyle yapılır demenin bir anlamı yoktur. Allah kendisini bilen olarak ne anlattı ise, Allah'ı öyle bilirsin, kişinin ayrıca "*hayır bu böyledir,*" demesi abesle iştigaldir.

Bir söz kime aitse, o söz o kişiyi anlatır. Allah'a ait olan söz Allah'ı anlattığından, o sözde hudut ve kayıt yoktur, söz sonsuzluk kazanır. Çünkü sonsuzluk da Allah'a tabidir. Yeryüzüne şeriat indirmeye yetkili olan kişiler Allah'ın peygamberleridir. Onların dışındakiler şeriat getiremezler.

Şeriat, Allah'ın şartı demektir. Allah'ımız gönderdiği peygamberi ile o zaman için geçerli kıldığı şartları bildirmektedir. Bu durumda bir başkası çıkıp da, '*şartlar böyle olmalıdır*' diyemez, geçerliliği yoktur, tatbik görmez. Allah'a ait olan şart Allahın izni dâhilinde olduğundan namütenahilik kazanmıştır.

Bir ev yaparken önce temel yapılır. Şeriatın temeli ise, Allah'ı nasıl bilip tanıyacağız. Allah kendi kendisini, "**ben böyleyim**" diye anlatır. Bu yüzden Yunus Emre, "**Hiç kimsenin dinine hilaf deme-**

yiz, din tamam olunca doğar muhabbet," buyurmuştur.

Kişi Allah yolunda hangi yoldan giderse gitsin ancak iman noktasında tamam isen Allah, "**Gel bana,**" buyurur. Allah'ın gösterdiği yol en kısa ve en emin olan yoldur. Çünkü dini ve imanı doğru değilse, kişinin Allah yolunda yürümesi ve O'na ulaşması mümkün değildir.

Biz şeriatı, Allah'ı, Allah'ın öğrettiği gibi doğru bilmek ve tanımak olarak kabul ediyoruz. Makbul imanda doğrulmak ve Allah'a ulaşmak için tatbik edilecek şartlar olarak kabul ediyoruz. Böylece nasıl iltica edilecek, nasıl dua edilecek, nasıl kulluk edilecek esas bunlardır.

Kılık, kıyafet derler, bunlar o iman içindeki gi-dişatında zaman ve mekâna göre kabul ettiğin davranışlardır. Sana edilen tavsiyelere uymazsan da kimse seni zorlamaz, zorlayamaz.

İçki içme!, sana zararlıdır tavsiyesinde bulunur. Allah'ımız herşeyi, her mevcudu yarattığı için, nasıl ve ne maksatla yarattığı en iyi bilendir. Seni korumak için tavsiyede bulunur.

Bu durumda hangisinin makbul olup olmadığı-

nı bildiğinden bu tavsiyeyi yapıyor. Kişi isterse buna uymaz. Ancak uymayıp da içen kişinin fayda gördüğü de tesbit edilmemiştir.

Kumar için de aynı, isterse kişi yapabilir ama ondan da fayda görülmemiştir ve görülmez. Diğer cemiyeti ve bünyeyi zayıflatacak ve bozacak konular da hep böyledir.

Kişi esas yolda yürüdükçe zaten sakınmaya ve kendini korumaya başlar. İnsanın yaşam tarzı imanına göre olur. İman anlayışına göre sosyal, psikolojik ve ahlâki yaşamını ona göre tanzim eder ve tatbik eder. Maneviyat düzeldikçe, cismaniyet ona bağlı olduğu için, cismaniyeti de ona uyar ve selamet bulur.

Kişi şeriatı iman noktasındaki hassasiyete göre bakmamış da, giyim ve kuşam olarak almışsa, o zaman kişi, o giyim ve kuşamda olmaya çalışır ve o giyimde ve kuşamda olanları imanlı kabul eder, ötekileri reddeder. Onun din anlayışı öyledir, kabulü öyledir. Bu şekli esas alan kişi ile konuştuğunda, iman noktasında eksik olduğunu görürsün, çünkü o kişi imanın aslını değil, bir şekil ve sureti esas almıştır.

Bugün şeriatı anlamada bir tatbikat da şöyle oluyor. Uğur Mumcu diye bir zatı öldürdüler, grup halinde kişinin tabutunu aldılar, "*kahrolsun şeriat,*"

diye bağırarak camiye gittiler, sonra da namaz kıldılar. "*Kahrolsun şeriat,*" diyor, sonra şeriat olan o adı geçen kişinin cenaze namazını kılıyorlar. Namaz kılmak, Allahın şeriatıdır. Demek ki, kişi yaptığığın ne olduğunu bilmiyor. İman doğru olmayınca, kişi ne yaptığığın bilmez hale gelir. Hem kendine hem de etrafına zarar verir.

Ayette; "**Kur'anın bazı âyetleri kabul edip de bazılarını kabul etmemekle iman olmaz,**" buyurmaktadır İşine gelen yeri almak, işine gelmeyen yeri almamakla iman olmaz. O, kendi kafana göre din icat etmek demektir. Ya kabul edersin veya kabul etmezsin.

Allah insanların hayrı için söylüyor, O'nun hiçbir şeye ihtiyacı yoktur, senin ise, herşeye ihtiyacın vardır. Kısas için de, "**Kısasta sizlere hayır vardır,**" buyurur. Yani Allah için bir şey yoktur. Dinlersen bir güzellik kazanır, selamet bulursun.

Yine ayette, "Kestiğiniz kurbanın eti, yaptığınız ibadet ve taatler Allah'a ulaşmaz, ulaşan takvadır, buyrulmaktadır. Yani bunlar sizler içindir, yoksa Allah'ın bunlara ihtiyacı yoktur, buyuruyor.

Şeriat, Allah'ın kullarının uyması için kendini anlattığı şartlardır. Şeriatı Allah'ımız peygamberleri

vasıtası ile indirir. Hz. Peygamberimiz Allah'ın şeriatını tamamlamıştır ve "**Benden sonra İslam şeriatı üzerine yürünecektir, Allahın kabulü ve makbulü böyledir,**" buyurmuştur.

Kişilerin aklına göre uydurdukları Allah indinde kabul görmez. Allahın kabul etmediğini biz de kabul etmeyiz. Bu yüzden kul olarak Allah karşısında hiçbir farklılığımız olmadığı halde, onların bu tatbikatı Allah'ın makbuliyetinde olmadığı için biz onlardan ayrılırız,

Maneviyatı ve dini doğru anlamış kardeşler gittikleri yerlerde tarikattan konuştuklarında, "**Siz tarikatçı mısınız?**" diye sorduklarında, "**Biz tarikatçı değiliz**" derler. Çünkü onların anlattıkları şeyler gerçek manevi yolumuzda yoktur.

"**Tarik**", Allah'a giden yoldur, Allah'ı öğreten bir yoldur. Kişi meslek sahibi olmak için üniversiteye gider. O yere bir meslekte ehil olmak için, onu öğrenmek ve tatbik etmek için gider. Bir ilmi öğrenmek için, o ilmi öğreten bir yere gitmek ve o ilmin öğrenme gereği olan nizam içinde, onu tahsil etmek ve tatbik etmek gerekir.

Tarikata, Allah'ı doğru öğrenmek ve doğru bilmek için yani öğretilmede ehil olan Allah'tan öğren-

mek için gidilir. Tarik, kişiye Allah'ı öğretmiyorsa, o tarikat değildir. O yol Allah rızası için değilse tarikat değildir.

Nitekim İlahiyat Fakülteleri bu maksatla kurulmuştur.

"Kur'ana inanırım gerisine inanmıyorum," derler. Sonra da tarikatı reddederler Kur'anda ise, 46/29-30 ayetlerde İslam'dan, "**Tarik-i Müstakim**" diye bahseder yani "**İslam tarikatından**" bahseder ve "**Sizler İslam tarikatına sahip olunuz,**" buyurur. Kur'an İslam yolunu tavsiye eder.

Kur'anda Mürşit de, tarikat da, sünnet de hepsi vardır. Ancak kişi Allah'ı kabul ve iman durumuna göre bunları görür Bu yüzden, "**İslam tarikatına intisap ediniz ve doğruyu bulunuz,**" deniyor.

Yine Kehf Suresi 17.ayette, "**yanılmış olan ve yoldan çıkmış olan kişiler kendilerine bir veli ve Mürşid bulamaz,**" buyuruyor. Demek ki Kur'an'da bunlar var ama sen bunların anlamını kendine göre değiştirmek istersen bu doğru olmaz.

Hz.Mehmed Ali Özkardeş bir yazısında buyurur: "Enfal Suresi 8/24. ayette, "**ennallahe yehûlü**

beynelmer'i ve kalbihi" Yani "**Gerçek Allah insan ile (insan vücudu teşekkülü ile) kalbi arasında tecelli eder,**" buyuruyor.

Her zerre-i vücut Cenabı Hakk'tan hâsıl ve O'nunla beraberdir ve fakat ilâhi beyanın sudur yeri, hitab-ı izzetin duyurulan yeri, kalbi insandır. Kalb, tecelligah-ı Rahmandır. Kim buna mani olabilir? Kullardan hiç kimse. Bu durumda gerçeği ve hakikati bulmuş olan velilerin gönül hali, velayettir. Bu gönül sahibi, bir insan ve kuldur.

Fakat bu ilâhi Allah yolu (Tarikat) beşeri midir? Sözü için şu bilgi verilir ve ikaz edilir. Hakkta fani ve Hakkla baki, hakiki ve muhles olan bu kul, nefsini bilmeyen, hakikatini anlamayan bakar körden olan hakikatine cahil bulunan kişilere benzemez.

Allah'ın lütfü ilâhisi olarak ruhi ilâhi ile zinde olan bu ekmel insan, ilâhî âleme rucu devletinden dolayı sözü ve icrası Cenabı Hakk'a muzaftır. Yani bu makama ve hakikate ermiş olan kişinin eğitim ve anlatımı Hakk'a aittir. Bu durum ise beşeri bir teşebbüs değil, ilâhî emre müstenit bir harekettir ve ilâhî âleme rucu namzetliğinde olan yani hakiki ve muhles kul olacak insanları Hakk'a götürmek için ilâhî bir mekteptir. Bu mektep insan kalblerinde açılır.

Nasibedar olanlar bu mektebin ilâhî azametini görerek mest u hayran kalırlar ve Allah yakınlığı bulmakla ebedi mesut ve bahtiyar olurlar.

Görüldüğü gibi hem tarikat, Ahkaf Suresi 2930. ayetlerinde, hem ilâhî mürşit, Kehf Suresi 17 ayetinde bahsedilmek sureti ile bu hakikat anlatılmaktadır.

Bizim tarikat anlayışımız insanları yetiştirmek içindir, Öğretim ve eğitim içindir. Birçok din kardeşimiz, ki onlar arzulu olanlar çok kitap okurlar, hakikati bildikten sonra artık kitap okumak istemiyorlar, çünkü ellerine aldıklarında onları okumuşçasına bildiklerini görüyorlar. Esasını öğrenen kişi milyonlarca kitap okumuş hale gelir.

Bu girişi yaptıktan sonra, daha ileri olarak birkaç husus hakkında da bazı açıklamalar yapmak isterim. Allah'ımız, "**Ben gizli bir hazine idim, kendimden kendime arif olunmaklığı arzu ettim, muhabbet ettim ve bu alemleri yarattım,**" buyuruyor. "**Benden bana, ben yarattım,**" buyuruyor.

Bunu anlatırken kullanılan ifadeler, ayrılığı anlatmak için değildir, sadece anlaşılınsın diyedir. "**Kendimden bir nur teşkilatlandırdım,**" derken, ayrı

bir şahsiyet vermek için değildir. Kendi iç âleminde olduğunu ifade ediyor.

Bu teşkilatlandırdığı Nur, zamansızlık içindeki bir idrakte kendinin hudutsuz bir enerji, bir güç olarak ama Allah'ın nurundan, Allah'ın enerjisinden ayrı olmadığını idrak ediyor. Bölünmez, ayrılmaz bir enerji olduğunu idrak ediyor.

O nur Allah'ın arzuyu ilâhîsi ile lisana geliyor. "**La ilahe illa Allah,**" söyledi. Allah'ımız, nura hitaben, "**Muhammed Resul Allah,**" buyuruyor. Böylece "**Allah**" ve "**Muhammed**" ayan oldu.

Kur'anda "**Nun vel Kalem mayesturun,**" ayetinde Allah'ın "**Nun - Vacib Nur**"u, "**Vel Kalem - Deryayı Nuru Muhammed Nurunu** kalem olarak kullanarak, ondan da "**mayesterun - bütün mevcudatı**" yaratmıştır.

Peygamberimiz bir hadisinde, "**Ben Âdem'den evvel nebi idim,**" buyurmuştur. Âdem'den evvel insan olmadığına göre demek ki, bu ilâhî sırrın hakikatini söyledi.

Bütün mükevvenat böyle yaratılmış, bütün cennetler, cehennem, ilâhî alem, melekler, esfele safilin, bütün varlıklar hepsi yaratılmıştır. Bu yaratılış

olduktan sonra Allah'ımızın bütün yaratılışı kendisinden kendisine yaratmak istemesindeki arzusu, kendi nübüvvetini, velayetini yani peygamberliğini, aslında velayeti hakikisi olan evliyâlığını ve Allah'ımızın Celal ve Cemal elleri ile yaratmış olduğu Deryayı Nuru Muhammed'den hasıl olan bir insanı kamil yaratmak istedi.

Melekler, "**Yarabbi bizi yaratan sensin, her şeyle olan sensin, ama sen neredesin bilmiyoruz,**" dediler. Kur'an "***lâ mevcuda illâ hû - Allah-tan başka mevcut yoktur***"u söyler.

Allah kendini ispat eder ama biz kendi mevcudiyetimizi ispat edemeyiz. Biz görünüyoruz ama aslında Allah'tan geldik Allah'a gidiyoruz. Var olan Allah'tır. Eğer bilgi edinmez isen, bu geliş ve gidişin ne olduğunu anlamazsın, bilmezsin.

Melekler Allah'a, "**Her şeyde mevcut olduğuna göre nereye yönelendim, nereye dua edelim**" diye sorunca; O zaman Allah'ımız, "**Bir insan yaratacağım,**" buyurdu. Melekler, "**Senden her şey mevcut (celal de var, cemal de var) biz seni daima tespih ediyoruz, kan dökcek birini mi yaratacaksın,**" dediler.

Allah'ımız, "**Siz her şeyi cemal olarak isti-**

yorsunuz, bende celal de var. Sîzin benim bütün nübüvvetimi kabul etmeniz gerekir, eğer tek taraflı kabul ederseniz eksik kalırsınız. Ben Allahım herseyi zıddı ile biliciyim. Benim yaratacağım insanda bu hasletler mevcuttur," buyurdu.

Meleklerin bu itirazında, neden bir insan yaratıyorsun, biz varız, hakikati gizli idi.

Allah'ımız, "**Siz geri durun, madem siz hepsini bildiğinizi söylüyorsunuz, o halde herşeye isimleri ile hitab edin, çağırın,**" buyurduğunda, Melekler, "**Biz bilmeyiz, sen bilirsen biliriz,"** dediler.

Bunun üzerine Allah'ımız Deryayı Nuru Muhammed'den Celal ve Cemâl sıfatlarının mevcut olduğu Âdem sırrını yarattı.

Meleklerle, "**Âdem her şeye isimleri ile hitap edecek hatta size de isimleriniz ile hitap edecektir. Çünkü ben ona ilâhî isimlerimi ve manevi makamlarımı öğrettim,**" buyurdu.

Allah, Âdem'e hitap ederek; "**Ey Âdem! Sana ilâhî isimleri öğreteceğim,**" buyurdu.

Âdem bütün mevcudatı isimlendirdi. Hepsini ilâhî isimleri ile çağırdı. Bundan sonra meleklerle; **"Buna ne diyorsunuz?"** buyurduğunda, melekler, **"Şüphesiz sen bilicisin,"** dediler.

Allah'ımız **"Her bilici üstünde bilici olan benim, sizler entümül fukarasınız, ben ganiyül ganiyim ve bilenle bilmeyen bir olurmu?"** buyurdu.

Âdem bilici oldu, bu biliciliği Allah katında makbul oldu. Celâli de Cemâli de bildi ve yine Allah'a iltica etti. Celâl de Cemâl de sendendir, dedi. (Hayrihi ve şerrihi min Allahu Teala)sırrı.

Allah'ımız; **"İşte itiraz ettiğiniz Âdem budur, benim nerede olduğumu anladınız,"** buyurdu. Cemâl ve Celal âlemlerde ayrı ayrıdır. Âdem'de ise birliktedir. **Sırr-ı Âdem budur.**

Allah'ımız; **"Ben bütün mevcudatın nefsi varlıkları havi olan Âdem'deyim, akl-ı küll de nefs-i küll de benim ikisinden de Âdem'e verdim, siz Âdem'e secde edin, çünkü ben kalb-i Âdem'de görünüyorum, (onun için "kalb arşullahtır" buyrulmuştur. "Âdem'e secde bana secdedir,"** buyurdu.

Bunun üzerine Allah'a itiraz eden bütün varlıklar, "**Bilicilerin üstünde bilici sensin, bizim daha önce yaptığımız o itirazdan dolayı bizi affet ve bizi selâmete koy**" dediler. Ve arş-ı âzîm etrafında tavaf etmeye başladılar.

Allah'ımız; "**Tevbenizi kabul ettim. Âdem'in etrafında dönün, kalb-i mümin beytullahtır. Ben insan kalbinde konuşucuyum, o kalbe ilhamımı, beyanımı indiririm benim ilâhî beyanlarımı indirdiğim kalb, beytullah-tır. Onu ziyaret eden hacı olur.**" Ancak şu anda Hakk yakınlığı bulmuş ilâhî gönül sahibi olan Âdem'in nerede olduğu bilinmiyor. O zaman siz zebercetten yaratmış olduğum "**Beyt-ü'l Ma'mur**"a (Allah'ın evine) gidin, onun etrafında tavaf edin. O ev benim yaratmış olduğum ve açılmış olduğum kalbe muzaftır. Sizin oraya yaptığınız ilticayı, yakınlık verdiğim gönle iltica etmiş gibi kabul ederim ve affınızı kabul ederim," buyurdu.

Dünyada ilk yapılan ev Âdem'in yaptığı Kâbe'dir. Kâbe, Beyt-ü'l Ma'mur'un tam hizasındadır. Kâbe'ye yapılan iltica insan kalbinedir.

Hız. Mevlana, "**Kâbe yapıldığından beri ses vermedi, o taştan yapılmış binadır ama Allah**

insan kalbinde daima kendini zikretti, ilham ve beyan indirdi," buyurmaktadır.

Kâbe, insan kalbine muzaftır. Hacca gittiğinde, Allah o binadadır dersin, biraz tuhaf olur. Allah herşey ile beraberdir, fakat Allah'ın muradı taş toprak değil, insandır. Bu hakikati bilirsek doğruyu bilmiş oluruz.

Nitekim Sevgili Efendimizin intikalinden sonra Hz. Ömer Hacer-ü'l Esved'i öperken, "**Sen sadece bir taş parçasısın, eğer Peygamberimin seni öptüğünü görmeseydim, seni öpmezdim,**" deyince Hz. Ali Efendimiz, "**Ya Ömer!**", buyurmuştur, **Hacerül Esved bizim Elest meclisindeki ikrar ve tekrarımızın bir sembolü olarak bu dünyada bulunmaktadır. İşte biz bu ikrarımıza işareten onu öpüyor ve böylece yeniden ikrar ve tasdik etmiş oluyoruz.**" Bunun üzerine . Hz. Ömer, "**Ya Ali sen hakikaten ilim şehrinin kapısısın,**" demiştir.

Âdem yaratıldıktan sonra, etrafına baktı, her şeyin çift yaratıldığını gördü, ama kendisini yalnız gördü, mahzun oldu. Allah'ına, "**Ya ilâhî ben yalnızım,**" dedi. Onun yalnızlığı Allah'ı temsil etmesindendi. Deryayı Nuru Muhammed birdir,

Allah birdir, Âdem de birdir. Allah'ımız, "**Ben birliğime gölge düşürmem, sana bir iltifat yapacağım,**" buyurdu.

Âdem uykuya daldığında, Âdem'den Havva'yı yaratı. Âdem'i topraktan, Havva'yı Adem'den (kaburga kemiğinden) yarattı. Onun için Havva Âdem'siz olamaz, Âdem Havva'sız olamaz, çünkü eksiklik olur. Bunda şaşacak (şaşanlar için söylüyorum) bir şey yoktur Bugün de hücreden insan yaratıyoruz. İnsan olarak sen yapıyorsun, sonra Allah'ın yaptığına bir tuhaf bakıyorsun. Araştıracak olursan da kaburga kemiğindeki hücre, kopyalamada en uygun olanıdır.

Hız. Adem, Havva'yı gördüğünde, "**Bu kimdir?**" dediğinde, Allah'ımız, "**Bu senden hal-kettüğim zevcen,**" dedi ve devam etti, "**Sen ve zevcen yiyiniz ve içiniz, haddi aşmayın. Herşey için serbestsiniz sadece (benim gösterdiğim) şu ağaca (şecere) yaklaşmayın,**" buyurdu.

Bu kadar nimete karşı Allah'ımızın istediği fazla bir şey değildi. Ama Âdem'in nefsinin temsil eden Havva, "**sonlarının ne olacağı, bu hep böyle mi gidecek, yani kendisi de Allah olamaz mıydı**" düşüncesi ve muradı ile ağaca yaklaştı. İnsan Allah olamaz, Allah insandan görünür, çünkü Allah'tan başka bir şey yoktur.

Allah'ımız Havva'daki bu düşünceyi biliyordu, Havva ağacın yanından geçerken, ağaç ona hitab etti, "**Ey Havva sen de Allah olmak istiyorsan, bu ağacın meyvalarından ye,**" dedi.

Bu düşünceyi Allah'lık iddiasında olduğu için Allah makbul tutmadı, kabul etmedi. Bu yüzden, Sultanımız Abdülkadir Geylani Hazretleri, "**Kendi gibi bir ölümlüye tapan melundur,**" buyurur.

Havva, Allah'lık iddiasında bulunmak, ebedi hayata kavuşmak için, ağacın meyvasını yedi. Bu maksat ile kendi yaptığını Âdem'e de tavsiyede bulundu. Âdem bir an kapıldı ve bir parça ısırıldı, sonra elinden attı, yaptığına pişman oldu, ama Allah'la olan ahdini bozmuş oldu. Âdem Havva'ya uymasaydı, bir anlatım olarak, Âdem cennette kalır, Havva aşağıya inerdi.

Bugün canlı hayvan ve insan kopyalamayı yapanlarda da bu iddia var, "*Biz bu kopyalamayı yapacağız ve Tanrı olacağız,*" diyorlar. Allah'lık iddiasında bulunulmasını Allah kabul etmez, çünkü bu mümkün değildir ve zulümdür. O zaman Allah düzeni değiştirir. Sonra acaba kıyamet kopacak mı? diyorlar....

Bugün kadınlar, kendilerinin birinciyiz veya

ikinciyiz gibi kavramlar üzerine kıyama kalktılar. Kadın ve erkek bir vücuttur, ayrılması mümkün değildir. Allah'ımızın hitabı Âdem'e oldu, "**Ey Âdem sen ve zevcen..**," buyurdu. Yani Âdem'i esas aldı ve "**senden olan, sana ait olan, senin vücudun**" diye tasdik etti.

Sonra onlara hitaben, "**Ey Adem sen ve zevcen beraber esfele safilîne inin**" buyurdu. İnsan Ahsen-i Takvim olarak, alemlere nazire olarak yaratılmıştır. Sonra esfele Sefiline indirilmişlerdir.

Bu indirilmedeki maksat, "**bir nebze rızıklanmadır.**" Bu Allah'ın rahmetidir, çünkü insan hep cennette kalsaydı bu hakikati anlayamazdı. Artık dünyada bütün bunları yaşadıkten sonra bir daha bunları talep etmez. Bilmeseydi nefsi hep bunları talep edecek halde olacaktı. Hakikati öğrenen kişi bir daha Allah'ın sözünden dışarı çıkmaz. Takvada en ileri noktada talepkâr olur.

Hız. Âdem'de uluhiyyet arzusu gizli olarak mevcut idi. Hız. Âdem'in nefsi olan Havva ondaki bu gizli hâli ortaya çıkarmıştır Memnu meyveyi ısırmasının sebebi budur. Hız. Adem'in esfele safiline indirilmesinden sonra da, onun zürriyeti olan insan oğullarında bu gizli mabudiyet hissi, nesilden nesile geçerek devam etmiştir.

Mabudiyet hissini insana verilmesinin sebebi insanın Allah'ın bir parçası olduğunu idrak ederek daha ileri yakınlık bulması içindir. Halbuki insanların birçoğu nefs-i emmarelerine uyarak bu hususu dikkate almamışlar ve bu nedenle tarihte birçok devlet yöneticisi ve kral tebaalarını kendilerine taptırmaya kalkışarak çok zulüm işlemişlerdir. Bu hissiyatın Allah'ımızın mürebbiliğinde terbiye edilmesi gerekmektedir.

Allah'ımız bu terbiye için bütün mevcudatın sebebi hilkati olan Deryayı Nuru Muhammedi temsilen gönderdiği Hz. Muhammed Efendimiz (s.a.v) ile İslam tariki ve bu tarikin terbiyesini vazih bir şekilde ortaya koymuştur.

İşte dergah, tekke ve zaviyeler, bu terbiye ile, insanda meknuz olan mabudiyet halini dünyevi zulümden Hakk ile Hakk olma yoluna çevirmeye matufturlar. Maksudı bu olan müesseselerin siyasi ikbal ve- iktidar sebebiyle olduğunun düşünülmesi büyük bir hata ve bühtandır.

Önemli olan cennette o meyvanın yenip yememesi değil, Allahın sözünün yerine getirilip, getirilmemesidir. Artık onlar Allahın sözünden dışarı çıkmazlar. Onlar için korku ve hüzn ortadan kalkar

ve onlar Allah'tan memnun, Allah onlardan memnun cennete girerler ve orada ebedi kalırlar. Allah'ımız kullarına ebedi cenneti lütfetmek için bu tertibi yapmıştır.

Allah'ımızın yaradılıştan muradı ve tatbikatı böyledir Bu böyle iken, kişiler neyin mücadelesini yapıyorlar Onların konu ettikleri şeyin din ile alakası olmayan şeylerdir. Duyuyoruz, hasta olan kişi oruç tutarken ilaç alırsa orucu bozulur mu diye soruyor. Bunlar teferruat şeylerdir, hasta olan adam zaten oruç tutamaz. Tutamadığı orucu kaza olarak tutar veya kefarette bulunur. Bu sorular inkâra yakın olanlar içindir, tuzaklardır.

Peygamberimiz veda haccında, "**Ey iman edenler, hanımlar sizlere emanettir. Hanımlar emanet olduğunuz erkeklere karşı gelmeyiniz. Erkekler siz de size emanet edilene hıyanet etmeyiniz,**" buyurmuştur. Böylece kocayı ve eşi olan kadını birbirine bağlamıştır.

Bir erkek Âdem sırrından habersizse, beraber olduğu kadın da bihaber kalır. O kadının ayrıca kadınlığından da haberi olmaz. Bir vücutta bacağı ayrı diyerek, o bacağa bir bıçak saplasan, acı duyarısın ve ayrı olmayıp bir bütün olduğunu anlarsın. Karın olan kadına da eziyet edersen, aynı acıyı duy-

man icap eder Eğer duyuyorsan sen o zaman Âdem'sin. Kadını kendi vücudu dışında gören bir erkek daha gerçeklere ulaşmamıştır.

Bir kadın da kocasına, bu benim aslım, o vücuttan hâsılım diye görüyorsa (yani annesinden doğduğu gibi sırda da kocanı öyle görmem gerekir) o zaman Âdemi idrak ettin demektir. Anne dünyaya gelmene sebep oldu. Ama vücud-u aslide kocandır.

Kocalar için, ayette, "**Sizler ailenizin çobanıdır,**" buyurur. Yani koca ailesinden mesuldür, çünkü onlar vücududur. Bunlardan habersiz olanlar dini yolda yürüyemezler.

Allah'ımız meleklerle, sen beni bulmak istiyorsan, Adem'e git (hakikatini söylemiştir) dediği gibi Maide Suresi 35. âyette de, "**Allah'a yaklaşmak için bir ilâhî vesile bulun,**" buyuruyor. Allah'a gitmek, vahdaniyet-i ilâhîyeye ulaşmak için bir sebep, vesile, mürşid bulmak gerekir. Daha evvel bana gelmiş bir ilâhî gönül bulun ki bana yakınlık kazanın, buyuruyor.

Mürşid, Allah'a götürme yetkisine, teslik hakkına sahip ilâhî rehber, öğretici demektir. Yani onun tasdiğini yaptıracak olan zât demektir. Âdem'le beraber yürürsen, Âdem seni Allah'a kadar götürür,

sen de Hakk yakınlığı bulursun. Allah nasıl Âdem'de açılarak, sohbet-i ilâhîyesine dahil edip, bilgi veriyse, sana verir.

Peygamberler bu hakikati anlatmıştır. Hz.Peygamberimiz, "**Ben gelene kadar nübüvvet aşikar, velayet gizlidir. Benden sonra velayet aşikar, nübüvvet gizlidir**" buyurmuştur. Yani Peygamberimizden sonra "*Ben peygamberim, nebiyim,*" diyemez, ama "**evliyayım**" diyebilir.

Velâyet, Hakk ile olan yakınlığın ifadesidir. Velâyet Allah ile Allah olmak demektir. Âdem velidir, çünkü Allah ile kalben devamlı konuşucudur. Bütün peygamberler Allahı kalb içi konuşucu bulmuşlardır. Onlar Allah yakınlığı bulmuşlardır. Efendimize kadar Allah'tan aldıkları ilâhî emirleri tatbik etmişlerdir.

Son peygamber olan Peygamberimize Allah'ımız hiçbir peygambere yapmadığı bir ihsan daha yapmıştır. Deryayı Nuru Muhammed'den görünen bir mümessil nokta olarak huzuruna davet etti, Miraç yaptı.

Namazda oturduğumuz zaman "**Ettahiyyat**"ı okuruz, bu Kur'anda yoktur. Namaz, müminin miracıdır. "**Ettahiyyat**" miracı anlatır.

"Yarabbi bütün tayyibatlar, salavatlar sana aittir," (Dil, beden ve mal ile olan ibadetlerin hepsi yalnız Allah'adır) **"Selam, rahmet huzuruma gelen peygamberin üzerine olsun,"** (Ey makamı yüce Peygamber, Allahın selamı, rahmeti ve bereketleri sana olsun,) **"Bana ve salih kullarına olsun,"** ("Allah, kabul ettim verdim," buyurdu) (Selam ve esenlik bizim ve salih kulların üzerine olsun)

Bütün melekler, bu konuşmaya şahit oldular ve şehadette bulundular, **"Şehadet ederim Allahtan başka ilah yoktur,"** **"Şahitlik ederim Muhammed Allahın kulu ve elçisidir,"**

Bu duayı namazda bütün Müslümanlar yapar. Kendine İslam diyen birçok kişi ise, bunu tatbik ettikleri halde miracı kabul etmezler. Bunun gibi İslamiyet'te daha niceleri bu şekildedirler ve eksiktirler.

TV de biri çıkmış "Kur'ana inanırım ama miraca inanmam, çünkü Kur'an'da miraç yok," diyor. Peki namazı kıldığında, oturduğunda, **"Ettahiyyat"**ı okumuyor musun? **"Ettahiyyat"** Kur'anda yok.... O zaman okumaman lazım.

Biz bu gibi noktalarda ayrılıyoruz. Peygamber sünnetini tanımıyorum, diyor. Peki o zaman neden

sünnet oldun, evladını neden sünnet ettirdin? Demek ki sen daha yaptığın şeyin farkında değilsin.

Yukarıda "**kendinize bir vesile bulun,**" diye bir âyette bahsedildi. Kimdir bu vesile dersiniz o zaman yine Peygamber Efendimizin sözlerine bakalım.

Peygamber Efendimiz, "**Benden sonra muhaddesün sınıfındaki kişilerle birleşiniz, ünsiyet ediniz,**" buyurdu. Muhaddesun sınıfı için de, "**kalbine ilham, beyan alan,**" demektir. Onlarla konuşursanız, onlar sizi doğru yolda götürürler, diyor.

Peygamber Efendimiz, "**Benim evliyam kıyamete kadar bakidir,**" buyurur. Yine, "**İslamda din-i İslam üzere görünecek İslam evliyası Bei İsrail kavminin peygamberleri mesabesindedir,**" buyurmuştur. İslam Evliyası, hem Hakk yakınlığı bulmuştur, hem miraç yapmıştır. Daha ileri güzellikleri de mevcuttur.

İslam, Allah'ımızın insanların son olarak kendisine yakınlık bulması için indinde makbul tuttuğu kuraldır.

TV de konuşanların aklı ile gidenlerde hiçbir tatbikat olmamaktadır, ama velayet yolunda giden-

lerin hepsinin gördünde nice nice açılmalar olmuş ve tasdik almışlardır. Öyle ki Allah'ımız, bir kardeşteki hali hem mürşidde, hem o kardeşte hem de diğer kardeşlerde, birbirlerinin halini tasdik etmektedir. Demek ki burada fiili bir icra vardır.

İslam fiiliyattır, nazariyat değildir. Hz.Yunus Emre, "**Kimsenin dinine hilaf demeyiz ama din tamam olunca doğar muhabbet,**" diyor Senin gittiğin yol doğru ise, o zaman ilâhî muhabbet doğar ve yakınlık kazanırsın, "**Es selam**" alırsın.

Kur'ana inanıyorum diyor, Kur'an, "**Sîzlere İslamı ön gördüm ve sizin için onu kabul ettim, size onu teklif ettim, İslam'dan başka bir din edinenin dini indimde makbul değildir,**" buyuruyor.

Allah'ın kabul etmediği zaten din olmaz. Peki, kendi ifadelerine göre hoşgörü adı altında, hümanist düşünce ile diğer dünyevi din başkanları ile neden beraber resim çektirip de, onlarla el ele veriyorsunuz. İslam'dan başka bir dini Allah'ın kabul etmediğini ve Kur'anda açıkça beyan ettiğini, neden kabul etmiyorsunuz?... Hümanist düşünce senin icat ettiğin bir düşüncedir.

Kişi Mason olmuş, müslümanım diyor. O zat

masonluğu bırakmazsa İslamiyette terakki edemez. Mason, Tevrat, İncil, Kur'an üzerine kendi kabulleri olan cetvel, gönve ve pergeli koyar, yani Allah'ın dediklerini kendi akıllarında ölçer, biçerler sonra karar verirler. Dini ve Allahı kabulleri böyledir.

Ettikleri yeminde, masonluk umdelerinin bütün mukaddesatlarının, bütün dini duygularının ve inançlarının üstünde olduklarını belirtiyorlar. O zaman o kişide din kalır mı?... İstedığın kadar Allah'a inandığını söyle, iblis de Allah'a inandığım ancak Allah'ın isteklerini kabul etmeyeceğini, söylemiştir Bu kişiler sonra da Allaha inanmayanları aralarına kabul etmediklerini söylerler.

Peygamberimizden sonra İslamiyetten başka bir din yoktur ve kabul edilmez. Onları dine çekmek için onlara din mevzuunda yakınlık göstermek, onlara bu yönden tolerans göstermek makbul değildir. Ayette, "**Onlara sözlerini dinlemeyin, çünkü onlar sizin, kendileri gibi olmanızı isterler. Asla sîzi kabul etmezler,**" buyuruyor.

Bu durumda Hıristiyanlığı kabul ediyorsan, Peygamberimiz dini ikmal ve tamam ettiğine göre, o kişinin dini eksik kalır demektir. Eksik olan bir şekilde Allah'a ulaşmak mümkün değildir. Hıristiyanda ermiş olanlara, "**aziz**" derler, onlar aziz değildir, aziz olması mümkün değildir.

Bizim yolumuzda Allah'ımızın gösterdiği şekilde namazını kılarırsın, orucunu tutarsın, ibadet ve taatını da elinden geldiği kadar yaparsın, ama inancını bu şekilde yönlendirirsin. Bu şekilde yönlendirirsen sende icraat başlar. Gönlünü samimiyet ile bağladığında hulusluğuna karşı sende tatbikat başlar ve işaret alırsın.

Allah herkese şans eşitliği tanır, ama kişiler yan çizer O yüzden alınan işareti o şahsa anlatmakta fayda vardır. Görülen rüyadan ziyade onun ehil olan tarafından yorumlanması daha önemlidir.

Peygamber Efendimiz, "**size iki şey bırakıyorum, biri Kur'an, O'na uyunuz selamete çıkarırsınız. Ama daha da ileri bir güzellik kazanmak istiyorsanız, ehli beyt yolumdan, sünneti seniyemden yürüyünüz ki, terakki edersiniz,**" buyurmuştur.

Bir mürşide gittiğinizde, o mürşide şans ve şeref vermek için gitmeyin, o zaten güzellik bulmuştur Hz.Mevlana'ya gidersen Hz.Mevlana'ya ne güzellik vereceksin, ki o zaten güzeldir. Murat, kişinin gittiği her yerde Allah rızasını talep etmesi ve güzellik kazanmasıdır.

Bir üniversiteye diploma almak için gidersin. Sen üniversiteye birşey vermezsin. Yasin Süresinde,

"uyn sizden hiçbir Şey talep etmeden, size doğru yolu gösterene," buyuruyor. Talep edilen Allah'ın rızasıdır.

Amerika'da kendilerine tarikat kelimesini kullanarak binlerce teŐkilat kurmuŐlar Tarikat kelimesini yanlış kullanıyorlar. Onlar birer dünyevi cemiyet halinde faaliyet göstermektedirler Türkiye'de de dünyada da bu Şekilde binlerce dünyevi teŐkilat vardır. Tarikat seni Allah'a götürecek, gtrmyorsa o tarikat değildir.

Maddiyat maneviyata uyar, maneviyat dzel-dikçe maddiyat da güzelleŐir. Ama maneviyat maddiyata uymaz. Ancak bugün maneviyatı maddiyata uydurmak çırpıntısı ve iddiasındalar Bu Şekilde yürümek ve terakki etmek mümkün değildir Maneviyatta gösteriŐ yapmak için, sağa sola hava atmak için gidilmez. Maneviyata hakikati bulmak için gelinir.

Bütün inananlara, gerçek iman sahiplerine Rahmet dilerim, Amn.

TEKKE - DERGAH - ZAVİYE

B i s m i l l a h i r r a h m a n i r r a h i m

İslam ahlâkının tevhid ve tasavvuf ilminin öğretilildiği ve tatbik edildiği yer olarak kurulan tekkeler ki, Farsçada Tekye'dir. Dilimizde Tekke olarak kullanılmıştır.

Tekke lügat anlamıyla, dayanılacak yer, istinat edilecek yer manasına da gelir Tekkelerin Dergah, Asitane, Hangah, Ribat, Zaviye gibi isimleri de var, çoğulu da Tekaye 'den gelir.

İlk tekke ve medrese ve üniversite, şüphesiz ki, Sevgili Hz.Peygamberimizin Medine'de kurduğudur Oturduğu caminin yanında kurduğu yanları açık üstü kapalı olduğundan Sofa tabir ettiler, sonradan oradan mezun olanlara Sofi de dediler. Bir yerde de bu zatların soft (pamuktan, yünden yapılı rahat, yumuşak giysi) giydiklerinden de onlara sofi denirdi, diyorlar.

Burada yetişenler, dini öğrendiler, başka yerlere hoca olarak gönderildiler. Orası bir öğretim ve eğitim yeri idi. Bunu da ilk kuran Hz.Peygamber Efendimizdir ve buraya hem tekke, hem medrese ve hem de üniversitedir, dediler.

O zamana kadar din hakkında pek çok şey bilinmiyordu. Peygamber Efendimiz Tekkede öğrenilmesi gerekli şeylerin esaslarını ve medresede öğrenilmesi gerekli olan şeylerin esaslarını orada vazetmişlerdir.

Sonradan medreseler İslami tatbikat üzerinde çalışmaya başladılar, yani İslâmın ahkamı ile ilgili namaz kılınması, orucun tutulması ve şeriat hakkındaki konularda, İslam genişledikçe medreseler daha geniş tatbikatlar üzerinde durdular.

Tekke ve Dergahlar ise, daha ziyade ilim ve hakikat üzerinde durdular. Yani Medreseler dinin daha ziyade şeriat yönünü, Tekke ve Dergahlar ise ilim ve hakikat yönünde öğretim ve eğitimlerine ağırlık verdiler. Bu şekilde her iki müessesenin de İslam'a büyük hizmetleri olmuştur.

Tekkeler Müslümanlar tarafından Tevhid inancını yaymak ve gönüllere yerleştirmek için kurulmuşlardır. Bu müesseseler maddi yönden kendi başlarına ayakta duramadıkları için vakıf (vakfiye) esasına dayalı olarak kurulmuştur.

Nitekim tekkelerin kaldırılması kararı alındığında bunlar yine Vakıflar idaresine bırakılmışlardır. Ancak Vakıflarda da gereken ilgi ve ihtimam gösterilmemiştir.

Oradaki eserler, eşyalar o kadar kıymetliydi ki, hepsi hem manevi, hem tarihi ve dolayısıyla hem de paha biçilemeyecek maddi değerlere sahiptiler. Ancak bütün bunlar kapanın elinde kalıp çarçur oldular.

Bu yerler sosyal ve dini eğitim ve öğretim yerleriydi. Hz.Peygamber Efendimizden sonra tekkele-
rin ilk kurulması süfi olarak anılan Ebu Haşim Kufi
isminde bir zatın (ölümü Milâdi 767 - Hicrî 150) dır.
Suriye'de Remle şehrinde kurduğu söyleniyor.

Medreseler umumiyetle İslamiyetin iman bilgi-
leri, emir ve yasaklarını, fıkıh, hadis, tefsir gibi dini
bilgilerle beraber matematik, geometri, astronomi,
tıp gibi fen bilgilerini de öğretmektedir.

Tekkeler ise, daha çok ahlaki ve ruhi bilgileri
ağırlıkta olarak çalışmalarını yürüttüler. Gönül ehli
yetiştirdiler. Medreseler daha ziyade resmi bir okul
gibi yürüdü. Dergâhlar ise ruhani bir havada yürü-
müşlerdir. Ancak her ikisi de kendi yollarında İsla-
m'a hizmet etmişlerdir.

Efendimiz zamanında bu iki kol bir çatıda idi.
Yani Hz.Peygamber Efendimiz bunların esasını ora-
da kurmuştur. Bu kuruluşlar sonradan bu esas üzeri-
ne vücut bulmuşlardır.

Tekkeler genellikle tarikat şeyhlerinin türbeleri yanında yapılır. Görürüz, bütün tekkelerin yanında daima bir türbe vardır. Hatta Kasımpaşadaki Rufai Tekkesinde iki yatır vardır ve oraya dua etmeye gelirler. Ancak orada kimse yatmazmış.

Muhiddin Baba oraya sembolik olarak kabir yapmış ki, bir dergâh havasına girilsin, böylece duaya sebep olunsun istemiş.

Tekkeler'de haremlik ve selamlık kısımları, kütüphaneler, silahhâneler, riyazat odaları, tevhidhâne, mutfak, yemek odası, misafir odaları, türbesi (mezarlığı) yani hazîresi vardır.

Tekkeler genç yaşlı okumuş, okumamış bütün halktan her insana lazım olan İslâmî ahlâkı ve uhrevî bilgileri öğreterek, herkes tarafından sevilen ve toplumun itimat ve emniyetini kazanan insanlara faydalı kişiler yetiştirmiştir.

Falan dergâhtanım diyene kredi açarlardı. Dergâh bir yerde onun teminatı idi. O dervişe yardım ederler, itimat gösterirlerdi. Dergâh ve tekkelerde böyle adamlar yetişirlerdi. Bir insan dergâha gidiyorsa o insan itimada lââyık olduğunun ifadesiydi.

Fatih Sultan devrinden sonra İstanbul'da pek

çok tekke açılmıştır. Bu tekkelerde marifet yolu ile Allah'a yaklaşmaya çalışan sūfi dervişler için özel yerler vardı. Birçok tekkelerde büyük zikirlerin icra edildiği "**meydan**" adı verilen yerler olduğu gibi, manevî ilâhî bilgilerin verildiği sohbet odaları mevcut idi. Bu ilâhî bilgilerin verilmesinden dolayı bazı tekkelere "**dergâh-ı ilâhî**" de denmiştir.

İstanbul'da üç türlü dergâh bulunmakta idi.

Birincisi, Semâhâne ve benzerlerinden oluşan müstakil dergâhlardır.

İkincisi, şeyhlerin ikametine mahsus evler içinde yer alan dergâhlardır. Bu evlerin bir iki odasında ayrılan yerlerde, özel günlerde zikir yapılmakta idi.

Üçüncüsü, ise bu dergâhlar mescid veya camii idi, imamları ise dergâhın şeyhi idi. Dergâhların bu şekilde olanları olduğu gibi çok yönlü olanları da vardır.

Dergâhlarda birçok güzel insan yetişmiştir. Sultanımız Hz. Abdülkadir Geylâni de dergâhta yetişmiştir. Hz. Mevlâna, Hz. Yunus Emre, Hz. İ. Hakkı Erzurumî gibi gönül ve ilim adamları hep tekke ve dergâhlarda yetişmiştir. Ayrıca dergâhlarda pek çok

müzisyen yetişmiş, Dede Efendi, İtrî gibi çoğu bu dergâhlarda yetişmişlerdir.

Tekke ve dergâhlarda haftanın belirli günlerinde ve gecelerinde, kutsal günlerde dinî tören ve zikirler yapılırdı. Bazı tekkelerde günlük ibadet ve zikirlerin dışında da belirli gecelerde de ibadet ve zikirler yapılırdı. Bu gecelere İHYA gecesi ismi verilir. Mesela çoğunlukla Kadirilerin SALI günü zikir yaptığından dolayı bazı dergâhlara bu günlerin isimleri de verilmiştir. Meselâ Salı Dergâhı veya Cuma Tekkesi gibi.

Bu dinsel çalışmalara ilaveten bir eğitim ve öğretim yeri olan Dergâhlarda pek çok sufi sanatkar ve yüksek düzeyde edebiyatçı yetişmişlerdir.

Osmanlı Devletinin kuruluşunda İslamın benimsenmesinden sonra Tanzimata kadar Türk Edebiyatı özelliği dergâhlarda belirmiştir. Arap-İran edebiyatından kaynaklanan Divan edebiyatı, Tevhid ve Münacaat ve Miraciye gibi eserlerde de şeriata uygun İslami inanç ve düşünceler yaygınlaşmıştır.

Osmanlıya intikal eden Türk edebiyatı 12. Yüzyılda Türkistan'da Şeyh Ahmet Yesevi'nin hikmeti ile başlamıştır. Anadoluya Şeyh Ahmet Yesevi'nin birçok dervişleri gelmiştir. Farklı tasavvuf dü-

şüncesinin yorumlarından doğan tarikat düşünceleri Divan Edebiyatında tesirini göstermiştir.

Birçok Divan şairi çeşitli tarikat üyesidir, Mesala Şeyh Galip, Neşati, Mevlevi idi. Naili, Halveti idi. Daha birçok kişiler dergâhlara tabi olarak gelmiştir. Bu gibi şairler tarikat inançlarını Divan Edebiyatı dili ile konu ediyordu.

Alevi, Bektaşî, Hamzavi (Hamzaviler, Eyüp'te, Nişancadadırlar). Yunus Emre ise, tamamen halk diliyle yazmışlardır. Bir de merakıp var, düz yazıyla yazanlar.

Şeyh Galip, Naili divan edebiyatı ile yüksek lisan kullanmışlardır. Düz yazı yazanlar Hacı Bektaş Veli, Emir Sultan, Eşrefoğlu Rumi, Niyazi Mısri var, Tekke ve Dergahlarda yetişmişler, Halk edebiyatı ile Allah ilmini ve bilgilerini bugünlere intikal ettirmişlerdir.

Tevhid Hz.Süreyya'nın Divanında da var, Hz.Yunus Emre'nin Divanında da vardır bu ayan beyan görünür. Böylece her değişik anlayışa o anlayışa uygun lisanlarla Tevhid ilmi ulaştırılmıştır.

Osmanlı Türk edebiyatının zenginliğe kavuşmasında tarikatların büyük bir yeri vardır, bunları inkar edemeyiz.

Şimdi sormak lazım, bugün bu zâtların eserleri Avrupa müzelerinde, en kıymetli eser olarak kabul görmektedirler. Cumhuriyetten sonra ise bunlar red edilerek gösterilen gaflet görülmüyor mu?

Adeta siz bizim eserlerimizi alıp müzelerinizde en kıymetli eser meyanında tutuyor ve teşhir ediyor, sahip olmanın kıvancını duyuyorsunuz; biz de sizin cehaletinizi, ters ve kötü ahlaki değerlerinizi alıyor kıvanç duyuyoruz der gibi bir durum ortaya çıkıyor. Allah bu gafletten herkesi korusun. Amin.

Bu çalışmalar olduğu gibi pek çok çalışmalar da olmuştur. Ayrıca sportif çalışmalar da olmuştur. Dergah ve tekkeler çok yönlüydüler. Mesala Okmeydanında Okçular Tekkesi vardı. Bu tekke'ye tabi olanlarda kötü alışkanlıklar olmadığından, hepsi sıhhatli idiler. Hatta bu zatlar askere, eğitim bile verirlermiş, bir hizmet olarak diyorlar. Zeyrek'de de Pehlivanlar Tekkesi varmış, ve pehlivan olarak yetişmişler.

Demek ki, medeniyetin gelişmesine uyularak yetişmişler. Dışındakiler ise, bunlar için neye istinaden bilinmez, o zamana uymuyor diyorlar ve Tekkeler terakkiye manidir, diyorlar.

Üsküdar Sultan Tepedeki Özbekler Tekkesin-

den yetişenler de demir döküm üzerine çalışmışlardır. Çünkü tekkenin kurucusu ve Şeyhi Semerkantlı Abdullahil Ekber demir dökümcüymüş. Birgün onu padişaha jurnal etmişler, "**Bu zat orada döküm yapıyor sarayın tam karşısında top döker, sarayı topa tutar**" demişler. Padişah bunun üzerine onu Medine'ye sürdürmüş.

Hazret Medine'ye gitmiş, mesleğinin icabı olarak, orada Peygamber Efendimizin makamının özel dökümlerini yapmıştır. Bu yaptıkları beğenilmiş, sonra Mekke'deki birçok yerlerin de döküm ve tezyinatlarını yaptırmışlar. Döküm işleri bittiğinde (ne tesadüf!....) Padişah tarafından af edilip geriye çağırılmış.

Anadolu'da birçok dergah ve zaviyeler kuran ve mana itibarıyla kardeşlik anlamına gelen Ahilik teşkilatı kurucusu, MS 1171 Hiç. 567 de Mahmud bin Ahmed el Hoyi, künyesi Eb'ul Hakayıktır.

Fahredden Razi, Şihabüddin Sühreverdi ve Hz.Ahmed Yesevi'nin talebelerinin sohbetlerinde bulunmuş ve Evhadüddin Hamid Kirmani'nin talebesi olmuş ve feyz almış, tasavvuf yolunda yetişmiştir.

Dünya ve ahiret işlerinin düzenli hale getiril-

mesi için çalışmış ve geçimini Kayseri'de Debbâğlık (deri terbiyeciliği) yaparak temin etmiş bilhassa esnaf kesimine vaaz ve nasihatta bulunmuş, daha sonra Kırşehirin, Gülşehrine yerleşmiştir.

Ahilik aynı zamanda bir esnaf teşkilatı olmuş. Osmanlının kuruluşu ile Osmanlı İmparatorluğu içinde yer almıştır.

Gündüzleri işleri ile uğraşan, geceleri ise, birçok tekke, dergah ve zaviyelerde hem manevi çalışmalar yapmış, hem de esnaf odaları oluşturmuş. Asırlarca esnafın yapmış olduğu imalata ve pazarlarda değerlendirdiği mallara standart uygulamış. Kaliteli mal üretimini temin etmiştir.

13 üncü yüzyıldan beri Anadolu'da yaşayan Türklerin esnaf ve sanatkarlarının birliğini kurmuş ve çalışma esas ve usullerini teşkil eden sosyo-ekonomik bir Türk kurumudur.

Ahilik, verdiği hizmetler bakımından, cömertlik, mertlik ve mürüvvet manalarına gelen Fütüvvet teşkilatının daha gelişmiş bir şekli olarak görülmektedir.

Fütüvvet hedeflerinde ise, Müslüman kardeşinin işini görmek, ona yardımda bulunmak, hata ve

kusurlarını affetmek, görmemek, husumet ve düşmanlık beslememek gibi birçok hasletleri vardır.

Ahilikte sanatın okumakla birlikte bilhassa yetişmek için bir üstaddan ve ustadan öğrenilmesi şartı ile yamaklık, çıraklık, kalfalık ve ustalık; dervişlikte de ahilik, babalık şeklinde yetişmeyi ön görmüştür.

Osmanlı imparatorluğunda ahilik, imalat, sanat ve ticaret ve manevi hayatında bir çok güzel hizmetlerde bulunmuştur. Fakat ne yazık ki, Osmanlı'nın birçok güzel kıymetleri gibi bu teşkilatlar da İngilizlerin desteklediği ve hazırladığı Mustafa Reşit Paşa'nın Tanzimat Fermanı ile etki ve yetkilerini kaybetmiştir.

Tekkelerin, zaviyelerin, dergahların cemiyet içinde birçok vazifeleri olmuştur. Şehir, kasaba ve köylerde kuruldukları gibi aynı zamanda sosyal içerikli kervansaray ve misafirhane gibi olanlar hudut boylarında zaviye ismi ile cihad ve düşmanı gözlemek üzere, kurulanları da vardır.

Kurdoğlu adlı bir film çevrilmişti, bu filmde iki kardeş, bir şeyhe (Şeyh Osman Efendi'ye) bağlı olarak hudut boyunda memleketin hem dış düşmanların istihbaratını yaparlar hem de devletin aciz olan

yerinde halka Allah rızası için asayiş ve koruma hizmeti yaptılar. Onun için gaziler, akıncılar, hudut bekçileri stratejik bölgelerde kurulan zaviyelerde bulunur, düşmanı gözlerler. Sulh zamanında halkı korur, seferde ise, cihad vazifesini yaparlardı.

Bu zaviyelerde yetişenlerden, Evrenos Bey, Malkoçoğlu Ali Bey, Hüsrev Bey, Kara Şahin Bey gibi bunlar hep dergahlar da yetişmiş dervişlerdir. Bunlar son derece dürüst ve namusludurlar ve tabii İslamın yayılmasına çok hizmetleri olmuştur.

Derviş dürüst olur, namuslu olur, derviş parmakla gösterilmelidir. Dervişe herkes itimat eder, sözünde sadık olur. Bu yüzden Avrupa halkı Hıristiyan Rahip elbisesi görmek yerine Müslüman sarığı görmeyi tercih ettiklerini beyan etmişlerdir. Çünkü Müslüman adildir, demişlerdir.

Osmanlı Viyana kuşatmasına gittiğinde yoldaki Hıristiyan halkın toprağından geçerken yediği üzümün yerine parasını bıraktı. Oradaki Hıristiyanların gönlünü aldılar, adil davrandılar. Kişinin dürüst olması için yaptığı mücadele, kişinin cihadıdır. Kişi çok dürüştür de çaresizdir, çırpınıyordur, üzülme Allah insanın içini bilir, yaptığın işleri de bilir, öyle zamanda öyle ihsan yapar herşey yerine gelir.

Âyet-i kerimede, "**Şüphesiz ki, Allah sizin ibadet ve taatlerinize değil, gönlünüze bakar,**" buyuruyor.

Özellikle Müslüman topraklarına katılan ülkelerin halklarının gönüllü olarak Müslümanlığı benimsemelerin de dergâh ve tekkelerin çok büyük katkıları olmuştur. Bunun en belirgin hali tarihte Anadolu'nun Müslümanlaşmasında ve Balkanlara yayılmasında görülmüştür.

Bu kadar büyük hizmetleri olan buradaki tekkelerin büyük bir çoğunluğu ise bugün yıkılmış ve ihmal edilmiştir. Çünkü artık laik olunmuştur ve ona hizmet etmeye çalışılıyordu.

Tekke ve Dergâhlar ayrıca insanların çeşitli dert ve sıkıntılarına manevi yoldan giderek onlara yardımcı olmuş ve ferdin toplum hayatına kazandırılmasında rol oynamıştır ve toplumun ruh sağlığı ve ahlak okulu olmuşlardır.

Tekkelerin,

1. **Asitane,**
2. **Tekke,**
3. **Dergah,**
4. **Zaviye,**

5. **Hangah,**
6. **Ribat** gibi isimleri vardır.

Asitane, Payitaht demektir. Aynı zamanda eşik ve Büyük Tekke demektir. Aynı zamanda Hz.Allah'a yakın kimselerin kabrinin olduğu yer manasına. Yahya Efendi Dergahı, Hz.Abdülkadir Geylani Dergahı, Hz.Mevlana'nın Konyadaki dergahına, asitane deniyor. Çünkü büyük bir velinin makamı orada olduğundan.

Osmanlı'nın Payitaht'ı olduğu için, eskiden İstanbulla Asitane de denirdi, Asitaneyi Saadet, Mutluluk sarayı demek, yani büyük şeyhlerin olduğu yer manasına.

Dergâh demek, Hakk'a açılan kapı önü demektir. O da Hakk'ın eşiği anlamında. Bir iş için herkesin müracaat ettiği umumi kapı. Burası doğru kapıdır, selamete çıkılabilir.

Dergâhlara, Dergâh-ı İlâhi'de denir. Padişah saraylarına da Dergâh-ı Âli de denirdi. **Bevebani Âli** de denirmiş, bazılarında Dergâh-ı Mualla da (Büyük Kapı) diyerek, hürmetli ifadeler de kullanılırdı.

Dergahların birçok işleri olmakla beraber esas işi tasavvuf, eğitim ve terbiyedir.

Zaviye de, devlet içinde köşe ve bucaklarda İslami tarikat yolunun yürütülmesinde küçük kapı anlamına gelen ve gezgin dervişlerin yatıp kalkması ve misafir kalması için yapılan yerlerdi.

Zaviye ilk defa Kuzey Afrika'da çıkmış. Çilecilik yolu için uzak yerlere gitmişler. Bu giden zatlara iştirak eden, onlara giden dervişler de çıkmıştır. Bu yolu seçen bir kimseyle müritlerini barındıran münzevi hücrelere de zaviye deniyor.

Rabıta anlamına da geliyor. Ribat, rabıtan çıkmıştır.

Eskiden Viyanadan çıkan bir kişi Hacca gider gelir hiç para harcamazmış. Ayrıca yolluk da almış. Çünkü yoldaki zaviye ve dergahlarda kalırmış. Bu kalışta 3 günlük yeme içme yatma masrafları vakıf tarafından karşılanır. Şayet 3 günden daha fazla kalırsa bu masrafları o kimse çalışarak ödemesi icabedermiş.

Tekke ve dergahların esas budur. Faydaları ve çalışmaları ortadadır. Tabii bunlar arasında da yanlışlık yapanı da çıkabilir. Ancak bir yanlışlık yapan yüzünden hepsini cezalandırmaya kalkılırsa o zaman onlar da hata yapmış olur. Onun için hataları usulünle tenzil, tekzip eder hayra devam edilir.

Tekke ve Dergahlar hakkında umumi malumat budur. Tekke, dergah ve zaviyeler tarikatlerin faaliyette gösterdiği yerlerdir. Tarikat kelimesi, yol anlamına geldiği gibi, âyet-i kerime'de anlatıldığı üzere Allah'ın yolunda olanlar da ehli tarik olmaktadır.

CİN SÛRESİ (72/16)

"Ve eğer tarikat üzerinde müstakim olsalardı onları bol su ile suvarırdık,"

"Eğer o kimseler Allanın ilâhî tariki üzerinde yürüselerdi, onlara daha ileri feyz ve rahmet verirdik."

Yukarıdaki ayette görüldüğü gibi "**tarik**" kelimesi Allah rızası için kulların kendisine yaklaşması için Allah tarafından çizilmiş olan tariktir (yoldur).

TAHA SÛRESİ (20/63)

"Dediler ki: "bu ikisi büyücüdürler ve sizi büyüleriyle yurdunuzdan çıkarmayı murad ediyorlar ve sizin tabi olduğunuz tarikatı izale ediyorlar."

NİSA SÛRESİ (4/168)

"Gerçek, onlar ki inkar ettiler ve zulmettiler, Allah onlara mağfiret edici değildir ve onları tarike hidayet edici değildir."

Bu âyet-i kerimede, anlaşıldığı gibi, kafir ve zalim kimselere gerçek tarikatın nasib olmayacağı bildirilmektedir.

Tarikatler, Allah'a varmak isteyen kişilerin tuttuğu yoldur ki, Efendimiz zamanında başlamıştır. Sonra tarikatler dört halifeden ve onların meşreblere göre devam etmiştir.

Hz.Ebubekir'in açtığı yoldan yürüyen birçok tarikat bugün mevcuttur. Bu tarikatlerin zikirleri mahfidir (Nakşibendiler gibi).

Hz.Ömer'in - Ömeriyye kolu

Hz.Osman'ın - Osmaniyye-Nuriye kolu

Sevgili Efendimiz "**İlim şehri benim, Ali kapısıdır,**" buyurmuştur. Bu sözü ideal edinip yol tutanlar Şah-ı Velâyet Hz.Ali'nin yolundan yürümüşlerdir ki, bugün için Hz.Abdülkadir Geylani'nin Kadiri yolunda olduğu gibi zikirleri cehridir, yani alenidir.

Manevi şeyhler, Allah'la kul arasındaymış gibi düşünülmemelidir. Çünkü şeyhler manevi yolda kişilere yardımcı ve rehberdirler. Şeyhler manevi yoldaki insanlara örnektirler. Manevi yoldaki insanlara ruhi ve manevi bilgilerle eğitim yaparlar.

Yetişen insanların kontrollü olarak yetişip seçilmesi lazımdır ki, bu yetenekli olması lazım gelen kişiler kitleleri yönlendireceklerdir. Bu yolun kendi içinde ve kendine mahsus bir oto kontrol sistemi vardır. Çünkü yetişen kimseler diğer insanlara örnek teşkil edeceklerdir.

Herkesin meşrebine göre birçok tarikat vardır. Manevi değerleri dünyevi makam ve işlerde kullanarak haram işlememelidir ki ruhen terakki edilsin.

DERGAHLARIN MAKSAT VE HEDEFİ

B i s m i l l a h i r r a h m a n i r r a h i m

Sevgili Peygamberimiz hadis-i şerifinde "**Mutu kable ente mutu - ölmeden önce ölünüz**" buyurdular. Bir manası, ölmeden önce öldükten sonraki sırlardan hissement olunuz.

Bu sırra ait bilgi ve ilmi nasıl ve kim öğretecek? yani şer'i ilimleri hadis, fıkıh, tefsir ve kelamı öğrendin, peki Allah'a nasıl ve kim ulaştıracak, dersenir...

Hz.Mevlana dini yolda çok iyi yetişmişti, medrese de müderristi, medresenin rektörü idi, öğretmenlik yapıyordu. Seneler senesi en mükemmel zatlarda yetişmişti ama ama arzu ettiği manevi makama ulaşamamıştı. Ne zamanki manevi bir Mürşid olan Hz.Şems'le karşılaştı ondan sonra "**Hamdım, piştım, Yandım,**" buyurdular.

Demek ki, bu yolda bir sır daha var o aranıyor. Dergahdan murat da budur. Hz.Mevlana, "**Ölümümüzden sonra mezarımızı yerde arama ariflerin gönülleridir mezarımız bizim,**" dediği sır. Gene Hz.Mevlana der ki, "**Şehirlerde dolaşın ola**

ki, Ehl-i Hâl bir zat bulursunuz, O zata gidin ve O'ndan feyz alarak yetişmeye çalışın."

Bir ehli gönüle git, orada çalış, öğren ve teslim ol, dedi. Bir profesöre gidersen onda birşey öğrenirsin ama ona teslim olmazsın. Ancak Mürşide teslim olursun. Çünkü o seninle Allah rızası için beraberdir ve derviş olanı Allah rızası için kabul etmiştir. Teslim olmanın bir manası da ilâhî ilim ve bilgide fiiliyatta öğrenip, yetişmektir.

Kişi orada Allah'ı bilip tanımak ve ilâhî bilgi sahibi olmak için gidiyor. O'na talim için gidiyor. Demek ki, o Mürşide uyararak, yürüyecektir. O zatları daha çok Dergahlarda, Tekkelerde bulacaksın. Meğer ki, rastgele....

Bir zat yetişmiştir ama istenilen noktaya gelmemiş olabilir, (tahsilde de ilk, orta, lise, üniversite ve ihtisas var hepsinin tahsile göre yeri var). Kişi yine herşeyi Hakk'tan bilmeli ve devam etmelidir, belki bir gün aranan zatı bulur gönlüne aşk düşer. Herkes ilk defa kendi çevresini arar, sonra dairesini genişletir nasibi olan kişiyi ise arayıp bulurlar.

Bir insanın hayata gelmesindeki murat nedir, niçin geldin bu dünyaya, bu hakikati bilmek gerekir. Bir bakıyorsun milyonlarca insan dünyadan bir gün-

de gidiyor ve geliyor. Bu büyük sirkülasyona aklın kafi gelmiyor. O zaman bundaki hikmeti ve hakikati öğrenmek gerek.

Kimi geliyor gidiyor, ancak neden olduğunu bilmiyor ve öğrenmek de istemiyor. Bunu anlamak için ise, Allah'a yalınlık bulmak gerekir. Maksat, Allah'a yakınlık bulmak ve ruhun dünyevi, uhrevi kurtuluşa ermesini saklamaktır.

Hayatını idame ettirmek için, para kazanmaya ve idame ettirmeye çalışıyorsun. Sonra da bırakıp gidiyorsun. Peki bırakıp gittiğin dünya için çalışıyorsun da hep senin malın olacak ve senle baki olacak hayat için neden çalışmıyorsun. Onun için de çalış çünkü o daima senin.

Hz. Kur'an-ı Kerim'de belirtildiği üzere, ilâhî ahlak ve bilgilerle Hak yakınlığı bulmak ve ebedi kurtuluşa ermek için çalışmaktır ki, o kimseler için korku ve hüzn olmayacaktır.

İstenilen noktaya eremedin diye de üzülme, Allah'ımızın, sözü var, "**sen niyet ettin ama varamadın ise, ben seni o noktaya varmış kabul ederim,**" buyuruyor. Hz.Mürşidimizin evlatlarına sözü, "**Evlat benle yürüdünüz, sizin niyetiniz var, şahidiniz benim, hayatta Hakk yakınlığı**

bulamazsanız dahi göçerken bulursunuz," demıştır.

Hiç kimse düşünmesin ki, Sevgili Allah'ımız'da öyle bir şefkat var ki, hiçbir annede böyle şefkat olmaz. Herkes bu hakikati perde kalkıp da görse kimse burada kalmak istemez, deniyor. Ancak Allah'ın tertibi üzere yürümekteyiz.

Bu gönül işleri bir gönül erinin, bir ilâhî rehberin rehberliğiyle öğrenilip gidileceği anlatılmıştır. Hz.Süreyya, "**Mülâkat-ı Reis'ul Mürşîdin İster,**" buyuruyor. Yani yalnız medrese okumakla bu iş bitmez diyor. Onun için Hz.Mevlana, "**Şems gibi bir mürşide git** ," diyerek işaret etmiştir,

MÜRŞİD, "Mürşid" in lügat manası "**rüşden, irşad eden, doğru yolu gösteren, kişilere Allah yolunda rehber olan, insanları gafletten uyandıran kimse**"dir. Aynı zamanda Peygamber varisi olan bu zatlar Allah yolunun kılavuzlarıdır.

Sırat-ı Müstakimi gösteren ve delaletten kurtaran rehberdir. Mum gibidir, kendisi yanar ama çevresindekileri aydınlatır. Mürşidlik vasıflarını haiz olarak, tasavvufta müridleri gafletten uyandırıp, ikaz eden, yaratılış gerçeklerini gösterip, hakikat sırlarını öğreten kimselere tarikat piri ve şeyhi denir.

Bir manevi yola girdikten sonra aslolan yetişip kemale ermek için mutlaka bir Mürşid eli tutmak ve onun terbiyesi altında yetişip, hakikate varmaktır ki, bu şartları taşıyan kimse kendine bağlanan kimsele-ri marifet ve irfan nuru ile aydınlatır. Bu kişilere, "**Mürşid**" denir.

Bu deyim ve ifadeler "**Mürşid**" kelimesinin dünyevi manalarıdır. Allah'ımız, "**bilinmekliğimi istedim, bu alemi yarattım**" hakikatinde, ilk hal-kettiği Deryayı Nuru Muhammedden hasıl ettiği Adem'e tekmil isimleri ve bilgileri öğretmiş ve bütün varlıklara isimleri ile hitab etmesini bildirmiştir. Bundan sonra bütün varlıkların da Âdem'e secde et-mesini ve ona uymasını istemiştir.

O halde öğreten ve bilgi veren Mürşid insanla-ra göre Âdem görünmektedir. Adem'in hakikati ise hasıl olduğu Deryayı Nuru Muhammed ve onun aslı olan Allah'tır. O zaman görüldüğü ve anlaşıldığı gi-bi, hakiki Mürşid ve öğretici Allah'tır.

Ondan sonra kim bu ilâhî mazhariyyete sahib oldu ve sırr-ı Âdem'e vardı, onda onunla Allah öğ-retici ve yetiştirici oldu. Yani Mürşid-i Ekber sırrına vardı.

Manevi yolda Mürşid Allaktır. İlahi bilgi ve öğ-

retilerini Kalem Nuru Deryası ile insan kalblerine sunmuştur. Hangi kalbde bu hakikat zuhur ederse, o kişi Mürşid-i Azamdır ki, hakiki feyz ve ilim ondan alınır.

Bir gönülde sırr-ı zülfikar açılır ve Şah-ı Velayet Hz. Ali arafından o kimseye zülfikar kuşandırılırsa ve o kimseye aynı zamanda sıddikin makamında olduğu tebşir edilip ehli sıdk olduğu belirtilirse, o kişinin makamı, her iki yolu da (hem Hz.Ali'nin, hem Hz.Ebubekir'in yollarını) kapsar ve Hakkın arzusu ile yetkilidir. Tariki İslamın öğretmenidir.

Allah hakiki Mürşidi, açıldığı gönlü, hem o zatın Mürşidinde, hem de manevi evlatlarından kabul ve tasdik eder ki, bu hâl Hakk'ın kendisinden kendisinedir.

Mürşid ismi Allah'a racidir ve Rabb ismine tabidir. Kur'an-ı Kerîm'in ilk inen âyeti "**ikra bismi rabbikellezi halak**"tır. Allah'ımızın Rabb ismi kendisinden kendisine olan nübüvvet noktasına yapmış olduğu eğitimin icraat ismidir. Mürşid ismi ise Rabb ismi ile ifa edilen eğitim icraatının halka dönük olarak yapıldığı isimdir.

Hz. Âdem'den Sevgili Efendimize kadar gelen bütün peygamberler Mürşid isminden hissemend

olarak kavimlerini eğitmişler ve Allah'tan aldıkları ilmi onlara intikal ettirmişlerdir.

Sevgili Efendimiz ile Mürşid ismi en mükemmel haliyle zuhur bulmuş ve ondan zuhur eden velâyet ve **veresetül enbiya** sırrına mazhar olan mümessil noktalar da Hz. Muhammed'e (s.a.v) izafeten bu ismin sırrına ve icraatına mazhar olmuşlardır ki manası çok olmakla birlikte bir yerde Mevlevi semaında bir vücutta rahmet-i ilâhîyi almak üzere ilâhî âleme dönük ve açık olan sağ el **Rabb** ismini remzeder. Bilinmeklikteki arzusu için vermek üzere halka dönük olan sol el de **Mürşid** ismini remzeder.

Bir diğer deyişle Allah'ımız bir vücutta Rabb ismi ile ilâhî âlemden aldığının halka tenezzülatını Mürşid ismi ile mümkün kılar. O halde Mürşid, Allah'ımızın rububiyetinin halka dönük olan ismidir.

Bütün dinlerde tarikat vardır, ancak Hz. Peygamberimizin zuhurundan sonra teslik hakkı sadece İslam şeriatında yürüyen tarikatlarda mevcuttur. Çünkü teslik hakkı, Hakk yakınlığı bulmuş ve yaşayan evliyaya aittir. Böyle evliya da yalnız İslam ümmeti içinden çıkar.

DERVİŞ, Farsçada **deryuş** kelimesinden gelen derviş sözcüğü, İslam dünyasında tarikat mensu-

bu anlamına geliyor. Fas ve Cezayir'de, derviş yerine ihvan sözü kullanılır. Dervişler mensup oldukları tarikatın esasına uygun olarak taç ve hırka giyer, manevi olan bu zatlar derviş kelimesinin kanaatkarlığını ifade eden çalışmalar yaparlardı.

Derviş, mütevazi, kanaatkar olan ve maneviyatla gönlü zengin olan kimse demektir. Derviş, Allah'ın ilâhî tertibine, Allah'ın ve Hz. Muhammed'in (s.a.v) şeriatına uyan ve tabii olan ve Allah'ın icratını tasdik eden kimse ve o yoldan Hakk'a varmak için Bezm-i Elestteki ikrarını tekrar etmek isteyen kişi.

Gerçek derviş olan kişinin dervişliği daimidir. O derviş hakikat peşindedir. Evvela bir mürşidin, sonra bildikçe tarikatın pirinin, Şah-ı Velayet Hz. Ali Efendimizin, Hz. Peygamberimiz Muhammed'in ve Allah'ın dervişi olur. Çünkü bilir ki, bütün ilim ve hakikat Rabbimizindir ve daima Allah'ın arzuyu ilâhîsi ile yürünüyor.

Daimi tabidir ve fakirdir, yani fakr, ayette bahs edildiği gibi "**entümül fukara - sizler fukarasınız, Ben Allah ise ganiyül ganiyim,**" buyrulmaktadır. O halde gerçek anlamdaki kişiler dervişliğin daima devam ettiğini bilir ve daima tevazu sahibidir.

İlahi güzellik kazanmış kimse çok terakki eder, fakat dervişliği tabiyetinden dolayı devam eder. Bilir ki tabi olana tabi olunur. Ondan sonraki terakkiler Allahın hususi yoludur ki yalnız Allah bilir. Amin.

Manevi yolun tertibi ilâhîsinde, bu yola isteyip talib olan kişiye "**Talib**" denir. O manevi yolda kabul gördükten sonra o kişi, o yolun manevi rehberine "**Mürid**" olur. Ve o yolda "**seyri süluk**"a başlar ki, bu durumda ona o "**yolun yolcusu**" manasında "**Salik**" denir. Seyr-i sulukunu ikmal eden salik yüksek dereceye varır ve "**Vasıl**" olur.

TALİB, talebe, ğrenci, isteyen, istekli, arayan, ilim öğrenen demek. Tasavvufta tarikate girmek isteyen manasına gelir. Tarikate girmek isteyen kişiye bir müddet ahlak ve edeb kontrol denemesinden geçirirler. şayet gerçekten ahlak ve tabiat olarak, manevi yükselme istidadında ise ve bu hal anlaşılır ise, o kişi mürid olarak kabul edilir.

MÜRİD, irade eden, isteyen, arzu eden, tasavvufta bir tarikate girmiş olan, şeyhin veya Mürşidin talebesi, iradesini Mürşide bağlayan kimse. Tasavvufi hakikatlerin yolunu öğrenen kimse. Nefsani duygularını ve iradesini bağladığı ve el aldığı kimseye gönlünden inanan kimse. Bu teslimiyeti ile manen terakki basamaklarını kat ederek yükselen, şeyh olmaya namzet olan kişi.

SALİK, tarikate gönül veren ve bu yolda yürümek isteyen talip. Tarikate bağlanana mürid, bu yolda derece derece ilerleyen salık. Vasil olur, vasil olmak için **ilmel yakın, aynel yakın ve Hakkel yakın** bilgi ve marifetlerden geçerek varır. Bu noktalara ulaşan salike arif denir. Bunlar için ise Killet lazımdır. Yani az uyumak, az yemek, az konuşmak ve evrad ve ezkar okumak ile bu şartlara tabi olmak.

İHVAN, sadık, samimi, candan dostlar, tarikat kardeşleri anlamındadır. İhvan; ihve kelimesinin cemisidir, kardeşler, eş dost, sadık kardeşler, aynı meslek ve tarikate mensup olanlar ve irfan sahibi olmaya istekli kimseler. **İhvan-ı basafa**, saf, temiz olan kardeşler...

İhvan kelimesi, kardeş manasına gelen ihve kelimesinin çoğuludur. İhvan kardeşler manasına gelir. Kur'anı Kerim'de ve hadislerde Müslüman Müslümanın kardeşidir, buyurulmaktadır. Yani din kardeşliği Mekke'den gelen muhacirinin Medinedeki Müslümanlarla kardeş olması, inanç ve dinde kardeşliğin en güzel ifadesidir. Bu hadiseye **muahhat** denmiştir.

Tarikat mensupları din kardeşliğiyle beraber tarikat kardeşliğini de esas alırlar ve birbirlerine "**ihvanı basafa**," (temiz kardeşim) diye hitap ederler.

İslam din kardeşliğine büyük önem vermiştir ve bu isim kullanılarak birçok teşekkül kurulmuştur.

Aslı ise bütün insanların Hz.Âdem ve Hz.Havva'dan olmaları esasına dayalı bir kardeşlik olmasıdır, ve nitekim Hz.Muhammed (s.a.v) veda Haccında, "**hepiniz birbirinizin, kardeşisiniz,**" buyurmuştur.

Buraya kadar bahsedilenler İsmâmın gerçek yüzünü ve hakiki yolunu anlatmaktadır. Ancak tarih boyunca dini ifsad etmek isteyenler, çeşitli fikir ve düşünceler icad ederek, tarikat ve cemaat kisvesi altında faaliyet göstermişlerdir. Bunlara kapılıp da "**İslam böyledir,**" diye düşünmek en büyük gaflettir. Bu yanıltıcı görüntülere kapılmamak icab eder. Bu fesat cemiyetlerine bir misal olmak üzere "**İhvanüs Safa**"yı gösterebiliriz.

İhvanüs Safa ve Hullânül Vefa:

Arab edebiyatında dünya çapında bir cereyan uyandırmış teşekküldür. "**İhvanüs Safa - Safa kardeşleri**" anlamına gelen ve 11. yüzyılda Basra'da kurulmuş felsefi karakterli bir cemiyettir. Başkanları Zeyd ibni Rufa, sekreterleri ise Ebu Süleyman idi ki, dini-siyasi bir karakterleri vardı.

"İhvanüs Safa"nın Abbasi halifeliğinin Şii Büveyh Oğulları hanedanı egemenliği altında bulunduğu dönemde kurulmuş olmasını, özellikle şeriatı felsefe ve Şiilikle bağdaştırma konusunda Fatimî bir ideoloji oluşturma olarak yorumlayanlar vardır. Yorumları akılcı bir şekilde değerlendirmek istenmektedir.

Bunlar matematik, felsefi ilimler, psikoloji ve aklî ilimler ile Yunan mitolojisi düşüncesinin yanında, Hint, İran, Yahudi ve Hıristiyan düşüncelerinden eklektik bir metod çıkarmışlardır.

Metafizik görüşleri, dini inançlar ile felsefi nazariyeleri uzlaştırmaya çalışmışlarsa da kendilerine taraftar bulup gelişme gösterememişlerdir.

İslamın zuhurundan sonra hızlı bir gelişme göstermesi karşısında paniğe kapılan İslam düşmanları dini yozlaştırmak maksadı ile masonik fikirler ihtiva eden böyle cemiyetler kurmuşlardır. Fakat bunlar istedikleri hedeflere varamamışlardır. İhvanüs Safa'nın gerçek manası budur.

Dergahlarda, tekkeîlerdeki, talimler ve çalışmalar bu yöndedir. Ancak ruhsal ve topluma yararlı olan bu müesseseler içinde maksadının dışına çıkan birkaç tanesini maksadına uygun ve topluma yararlı

hale getirmek yerine, 30 Kasım 1925 de 677 No.lu inkilap kanunu ile bütün bu müesseselerin faliyetine son verilmiştir.

ELL HACC HÜSEYİN VEDAD